

Ольвінська Ю.О.

к.е.н., доцент

Одеський національний економічний університет (Україна)

Кузьменко Ю.М.

здобувач першого (бакалаврського) рівня ВО

Одеський національний економічний університет (Україна)

ВПЛИВ ВІЙНИ НА СИСТЕМУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Війна на території України, що розпочалася у 2014 році та загострилася в 2022 році, суттєво вплинула на всі аспекти життя країни. Однією з найбільш вразливих сфер стала система соціального захисту, яка зазнала значних викликів та випробувань. Війна спричинила масове переміщення населення, зростання безробіття, збільшення кількості людей, що потребують соціальну допомогу, та додаткове навантаження на державні ресурси. В умовах постійних бойових дій та економічної нестабільності, питання ефективного функціонування системи соціального захисту набуло особливої актуальності.

Повномасштабне вторгнення в Україну призвело до значного падіння економічної активності, що вплинуло на надходження до бюджету. У цих умовах уряд запровадив низку податкових пільг для бізнесу та громадян, але поступово скасував їх через необхідність збільшення доходів бюджету. У той же час видатки на оборону та безпеку значно зросли, що стало критично важливим для підтримки національної безпеки та обороноздатності. Проте видатки на соціальний захист залишились пріоритетними. Протягом 2021 – 2023 років видатки на соціальну допомогу зросли на 53,5%. Таке зростання у 2023 році порівняно з 2021 роком пояснюється збільшенням кількості вразливих категорій населення. У 2023 році урядом було заплановано спрямувати на соціальну допомогу 163,1 млрд. грн, за фактом план було перевиконано на 4,7%. У 2024 році, згідно даних Міністерства фінансів України, заплановано виділити на видатки соціального захисту 183 млрд. грн, що на 12,2 млрд. грн більше, ніж у попередньому році [1].

Війна в Україні суттєво змінила демографічну ситуацію. Станом на 2024 рік кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) досягла майже 5 мільйонів [2,3], що створило додатковий тиск на систему соціального захисту. ВПО потребують житла, медичної допомоги, працевлаштування та соціальних виплат. Державні програми, спрямовані на підтримку ВПО, часто стикаються з проблемами фінансування та бюрократичними перешкодами. За даними Світового банку [2], внаслідок війни зруйновано 499 тис. одиниць житла, а 1 млн. – пошкоджено, що є одним з головних факторів, спричинивших масову міграцію населення. Виходячи з цього виникає потреба у допомозі людям, які втратили житло. З огляду даних звіту Міністерства фінансів України видатки на допомогу на проживання ВПО збільшились на 140,4% порівняно з 2021 роком [1]. Таке зростання зумовлено початком повномасштабного вторгнення у 2022 році. Таким чином, це створило неабиякий тиск на спроможність системи соціального захисту надавати необхідний обсяг послуг в громадах, куди перемістилось населення.

Зростання кількості ветеранів та їхніх сімей також вимагає особливої уваги.

Ветерани потребують не лише фінансової допомоги, а й психологічної підтримки та реабілітаційних програм. Державні програми реабілітації часто не відповідають реальним потребам ветеранів, що призводить до соціальної напруженості. Пенсії та соціальна допомога становлять понад 70% доходу домогосподарств серед найбідніших 40% населення. Станом на 2024 рік середній розмір пенсій 4623 грн., що на 15,8% більше за попередній рік [4]. Однак з урахуванням інфляції середній розмір пенсій зменшився на 8,5%, що вказує на погіршення фінансового стану пенсіонерів. Економічна криза, викликана війною, призвела до зростання безробіття та збільшення кількості людей, що живуть за межою бідності. В цих умовах система соціального захисту має бути гнучкою та адаптивною, щоб оперативно реагувати на нові виклики. Проте, поточна система здебільшого не здатна забезпечити необхідний рівень підтримки через обмеженість ресурсів та неефективне управління. За оцінками Світового банку, рівень бідності в Україні зріс з 5,5% до 24,2%, що відкидає країну на 16 років назад за цим показником [2].

Отже, війна в Україні суттєво вплинула на систему соціального захисту, вимагаючи значних змін та адаптацій. Масове переміщення населення, зростання кількості ветеранів та економічна криза створили додатковий тиск на державні ресурси та соціальні програми. Для підвищення ефективності системи соціального захисту необхідно впроваджувати нові підходи до управління, зокрема, оптимізувати процеси розподілу ресурсів та скоротити бюрократичні перешкоди. Також важливо розробити довгострокові стратегії підтримки ветеранів та внутрішньо переміщених осіб, враховуючи їхні специфічні потреби. Такий системний підхід та інтеграція зусиль держави, громадянського суспільства та міжнародних партнерів можуть забезпечити належний рівень соціального захисту в умовах війни та постконфліктного відновлення.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Міністерства Фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/expenditures_on_social_assistance (дата звернення: 03.06.2024).
2. Україна - Огляд. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine/overview> (дата звернення: 03.06.2024).
3. Міністерство соціальної політики України. Вплив війни на соціальну сферу. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/> (дата звернення: 03.06.2024).
4. Пенсійний фонд України. Середній розмір призначеної пенсійної виплати та питома вага пенсіонерів за розмірами призначених місячних пенсій у загальній їх чисельності станом на 01.04.2024. Пенсійний фонд України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/> (дата звернення: 03.06.2024).